

Vorrang hebben versus overschrijding van de maximumsnelheid

Mr. Bert Kabel (1)

Inleiding

In het hedendaagse verkeer komt het regelmatig voor dat verkeersdeelnemers elkaar geen voorrang verlenen. Gelukkig loopt dit vaak goed af. Soms is dit echter niet het geval. De gevolgen kunnen dan zeer groot zijn. Van materiële schade aan een voertuig tot ernstig letsel bij één of meer verkeersdeelnemers.

Juridisch kunnen er allerlei factoren spelen bij een ongeval tengevolge van het niet verlenen van voorrang. Eén van die factoren is het te snel rijden van de voorrangsgerechtigde voorafgaand aan de aanrijding. Wat is rechte als de voorrangsgerechtigde te snel heeft gereden? Op deze vraag zal in dit artikel worden ingegaan.

Relevante wetsartikelen

Op grond van artikel 15 Reglement verkeersregels en verkeerstekens (RVV) dienen bestuurders op kruispunten voorrang te verlenen aan voor hen van rechts komende bestuurders. Op grond van artikel 80 RVV dient een bestuurder bij haaietanden op de weg voorrang te verlenen aan bestuurders op de kruisende weg.

Blijkens artikel 19 RVV moet een bestuurder in staat zijn zijn voertuig tot stilstand te brengen binnen de afstand waarover hij de weg kan overzien en waarover deze vrij is. Verder bepaalt artikel 5 Wegenverkeerswet (WVW) dat het een ieder is verboden zich zodanig te gedragen dat gevaar op de weg wordt veroorzaakt of kan worden veroorzaakt of dat het verkeer op de weg wordt gehinderd of kan worden gehinderd.

Het recht op voorrang

Het moge duidelijk zijn dat verkeersdeelnemers zich aan bovenstaande verkeersregels moeten houden. Een voorrangsplichtige dient voorrang te verlenen aan een voorrangsgerechtigde. Het hebben van voorrang betekent echter niet (altijd) dat een bestuurder zijn voorrang ook mag nemen. Er kunnen zich situaties voordoen waardoor een voorrangsgerechtigde geen gebruik mag maken van zijn recht op voorrang.

Wanneer bijvoorbeeld een motorrijder op een kruising onderuit is gegaan en met zijn motor op de grond ligt, mag een bestuurder van een auto geen gebruik maken van zijn voorrangrecht. Ditzelfde geldt wanneer een kruising om een andere reden tijdelijk is geblokkeerd. Van een recht op voorrang mag derhalve niet altijd gebruik worden gemaakt.

Hiernaast kunnen aspecten aan de kant van de voorrangsgerechtigde een rol meespelen binnen het leerstuk van het voorrangrecht. Overschrijding van de maximumsnelheid is daar één van.

Overschrijding maximumsnelheid

Binnen het verkeersrecht zijn er allerlei regels ingesteld om het verkeer veilig te laten verlopen. De voorrangsregels zijn daar een voorbeeld van. Dit geldt ook voor de regels die betrekking hebben op de maximumsnelheid op een bepaalde weg.

In de jurisprudentie is meerdere malen de situatie aan de orde geweest dat een voorrangsgerechtigde voorafgaand aan een aanrijding een te hoge snelheid heeft gehad. De jurisprudentie laat zien dat deze te hoge snelheid kan doorwerken in de beoordeling van de aansprakelijkheid.

Civielrechtelijk

In 1990 heeft de Hoge Raad geoordeeld in een civiele zaak waar sprake was van een aanrijding tussen een auto en een peuter. (2) De peuter kwam de weg oplopen waar de auto reed. De peuter raakte hierdoor invalide. Vastgesteld was dat de auto kort voor en tijdens het ongeval had gereden met een snelheid die niet was aangepast aan de verkeerssituatie. De Hoge Raad overwoog:

“Indien een gedraging, zoals hier het te harde rijden, onrechtmatig is omdat daardoor het gevaar voor verkeersongevallen in het algemeen wordt vergroot en dit gevaar zich in de vorm van een ongeval verwezenlijkt, is daarmee het causaal verband tussen de gedraging en het ongeval in beginsel gegeven. Wel staat het de wederpartij dan vrij te stellen en zo nodig te bewijzen dat het ongeval ook zou hebben plaatsgevonden als hij niet onrechtmatig zou hebben gehandeld.”

De Hoge Raad heeft in deze uitspraak de zogenaamde omkeringsregel toegepast. Wanneer iemand te snel rijdt en er ontstaat een aanrijding, wordt aangenomen dat de te hoge snelheid de oorzaak is van de aanrijding. Op degene die te snel heeft gereden, rust dan de bewijslast van het tegendeel.

In een uitspraak uit 2008 heeft ook de Rechtbank Arnhem toepassing gegeven aan de omkeringsregel. (3) In die zaak was sprake van een automobilist die een verkeersfout had gemaakt doordat hij had verzuimd voorrang te verlenen aan een bromfietser op een fietspad. De Rechtbank nam aan dat de automobilist in strijd met de voorrangsregels had gehandeld. Deze gedraging was onrechtmatig tegenover de bromfietser.

Op zijn beurt had de bromfietser echter de maximumsnelheid van 30 km per uur overschreden. De Rechtbank oordeelde dat er sprake was van een schending van een verkeersnorm door de bromfietser, namelijk sneller rijden dan was toegestaan. Deze norm strekt ter voorkoming van een specifiek gevaar, te weten het gevaar dat zich een verkeersongeval voordoet. Dat gevaar had zich hier verwezenlijkt. Dit betekende dat het causaal verband tussen de gedraging van de bromfietser en het ongeval gegeven was. De bromfietser mocht tegenbewijs leveren.

Wanneer de bromfietser niet zou slagen in het hem opgedragen tegenbewijs, zou de aan de bromfietser toe te rekenen gedraging in causaal verband staan met het ongeval. Dan zou zich de situatie voordoen dat op zowel de automobilist als de bromfietser een verplichting rust tot vergoeding van dezelfde schade. De schade zou dan met toepassing van artikel 6:101 BW over hen moeten worden verdeeld.

In een arrest van het Hof Amsterdam uit 2004 was ook sprake van een overschrijding van de maximumsnelheid voorafgaand aan een ongeval.⁽⁴⁾ In die zaak was sprake van een automobiliste die was gestopt voor een voorrangsweg. Zij keek vervolgens naar links en naar rechts. Zij reed hierna langzaam naar voren waarna ze stopte. Zij stond toen enig moment stil met de voorzijde van haar auto voorbij de haaietanden. Zij had de bedoeling linksaf te slaan. Op hetzelfde moment kwam er een motor met een minimale snelheid van 99 km per uur aanrijden, terwijl 50 km per uur was toegestaan. De motorrijder remde hierop fors waardoor hij onderuit ging. Tengevolge hiervan kwam hij te overlijden.

De motorrijder had voorrang. Hieruit volgde echter niet dat de automobiliste verwijtbaar had gehandeld. Het Hof achtte relevant dat de motorrijder met zeer hoge snelheid aan was komen rijden. Daarbij was van belang dat de weg niet in alle opzichten overzichtelijk was. Er waren zijstraten waaruit verkeer kon komen en de weg was voorzien van een parkeerstrook waardoor het zicht op andere weggebruikers werd belemmerd.

Door met een te hoge snelheid over een drukke en niet overzichtelijke weg in het stadsverkeer te rijden heeft de motorrijder volgens het Hof zichzelf en andere weggebruikers blootgesteld aan zodanig grote en onbeheersbare risico's dat een mogelijke medeschuld van de automobiliste verwaarloosbaar klein was ten opzichte van de schuld aan de zijde van de motorrijder. Het Hof achtte verder relevant dat de motorrijder met een lagere snelheid zijn weg zou hebben kunnen vervolgen.

Uit deze civielrechtelijke jurisprudentie blijkt dat de maximumsnelheid een belangrijke verkeersnorm is. Deze norm strekt tot voorkoming van specifiek gevaar. Wanneer deze norm wordt overtreden en er ontstaat een aanrijding dan wordt in beginsel aangenomen dat de aanrijding het gevolg is van de overschrijding van de maximumsnelheid. Daarbij kan het zelfs zo zijn dat het niet verlenen van voorrang juridisch zonder gevolgen blijft.

Strafrechtelijk

De bovenstaande uitspraken zien op civiele zaken. Een dergelijk feitencomplex kan echter ook leiden tot een strafrechtelijke vervolging. Een voorrangsplichtige kan bij een aanrijding vervolgd worden voor het feit dat hij geen voorrang heeft verleend. Afhankelijk van het opgelopen letsel van de voorrangsgerechtigde zal de voorrangsplichtige door de officier van justitie dan vaak vervolgd worden voor artikel 6 WVV en/ of artikel 5 WVV.

Verwijt aan het adres van de voorrangsplichtige is dan dat hij zich in het verkeer zodanig heeft gedragen dat een aan zijn schuld te wijten verkeersongeval heeft plaatsgevonden waardoor een ander is gedood of ernstig letsel heeft opgelopen, althans dat hij zich zodanig heeft gedragen dat gevaar op de weg is veroorzaakt. De strafrechter zal dan het feitencomplex moeten toetsen en moeten beoordelen of de verdachte een verwijt kan worden gemaakt.

In een zaak uit 2012 moest de Rechtbank Zutphen oordelen over een automobilist die linksaf wilde slaan. (5) Daarbij verleende hij geen voorrang aan een fietser die rechtdoor wilde gaan op dezelfde weg. De automobilist werd primair vervolgd voor artikel 6 WVV en subsidiair voor artikel 5 WVV. Het Openbaar Ministerie verweet hem een aanmerkelijke mate van verwijtbare onvoorzichtigheid.

De Rechtbank sprak de automobilist echter vrij. Daarbij was relevant dat de automobilist niet te hard had gereden, had gekeken voordat hij afsloeg en richting had aangegeven. Verder waren er aanwijzingen dat de (race-)fietser harder dan 30 km per uur had gereden. Ook gelet op de botsschade van de auto terwijl de auto afsloeg en zacht reed, was aannemelijk dat de fietser met zo'n hoge snelheid had gereden dat niet gezegd kon worden dat er sprake was van schuld. Op grond van dezelfde omstandigheden was er geen sprake van concreet gevaarscheppend gedrag in de zin van artikel 5 WVV. Ook voor artikel 5 WVV volgde vrijspraak.

In deze zaak werd de voorrangsplichtige vervolgd voor het ontstaan van de aanrijding tengevolge van het niet verlenen van voorrang. Het komt echter ook voor dat een voorrangsgerechtigde wordt vervolgd voor het ontstaan van de aanrijding. Een voorbeeld daarvan is te vinden in een arrest van de Hoge Raad uit 2008. (6)

Een automobilist reed in schemering over een voorrangsweg. Daarbij reed de automobilist met een snelheid die 11 à 19 kilometer hoger lag dan de toegestane maximumsnelheid van 80 kilometer per uur. De automobilist had niet afgeremd toen hij de oversteekplaats voor fietsers was genaderd en had hen pas opgemerkt toen ze midden op de weg fietsten. De automobilist reed vervolgens tegen een fietser aan.

De Hoge Raad oordeelde dat er sprake was van schuld in de zin van artikel 6 WVV. Daarbij werd de automobilist aangerekend dat hij de toegestane maximumsnelheid had overschreden, dat hij niet had afgeremd toen hij de oversteekplaats voor fietsers was genaderd, dat hij de fietsers niet had opgemerkt toen ze midden op de weg fietsten en dat hij in staat zou zijn geweest het ongeval te voorkomen als hij zich aan de maximumsnelheid zou hebben gehouden.

Ook de strafrechtelijke jurisprudentie laat zien dat een overschrijding van de maximumsnelheid van de voorrangsgerechtigde een relevante factor is in het kader van de beoordeling. Daarbij kan het zelfs zo zijn dat een vervolgte voorrangsplichtige wordt vrijgesproken wanneer de voorrangsgerechtigde voorafgaand aan de aanrijding te snel heeft gereden. Ook is het mogelijk dat een voorrangsgerechtigde wordt vervolgd en veroordeeld wanneer hij voorafgaand aan de aanrijding te snel heeft gereden. Eén en ander zal uiteraard afhangen van de omstandigheden van het geval.

Conclusie

De conclusie van het bovenstaande is dat het recht op voorrang geen absoluut recht is. Voorrang hebben, betekent niet dat de voorrangsgerechtigde ten alle tijden zijn voorrang ook mag nemen. Wanneer de voorrangsgerechtigde voorafgaand aan een aanrijding met een te hoge snelheid heeft gereden, werkt dit door in het kader van de vast te stellen aansprakelijkheid. Dit geldt zowel in het civiele recht als in het strafrecht.

Een verkeersdeelnemer die (op een voorrangsweg) de maximumsnelheid overschrijdt, schendt een verkeersnorm. Deze belangrijke verkeersnorm is juist in het leven geroepen ter voorkoming van het gevaar dat zich een verkeersongeval voordoet. Wanneer iemand deze bestuurder geen voorrang verleent en zich dan een aanrijding voordoet, zal er een afweging moeten worden gemaakt tussen de overschrijding van de maximumsnelheid en het niet verlenen van voorrang. Hoe deze afweging zal uitvallen, zal afhangen van alle omstandigheden van het geval.

- (1) Mr. Bert Kabel, advocaat verkeersrecht bij Keizers Advocaten
- (2) Hoge Raad 16 november 1990, NJ 1991, 55
- (3) Rechtbank Arnhem 6 augustus 2008, LJN: BE7835
- (4) Hof Amsterdam 30 december 2004, VR 2006, 21
- (5) Rechtbank Zutphen 23 oktober 2012, LJN: BY0850.
- (6) Hoge Raad 24 juni 2008, NJ 2008, 442.